

KIỂM TRA, ĐÁNH GIÁ TRONG DẠY HỌC TÍCH HỢP THEO ĐỊNH HƯỚNG NĂNG LỰC Ở TRƯỜNG THPT

ĐẶNG THỊ THUẬN AN

Trường Đại học Sư phạm – Đại học Huế

TRẦN TRUNG NINH

Trường Đại học Sư phạm Hà Nội

Tóm tắt: Kiểm tra đánh giá là một khâu không thể thiếu trong quá trình dạy học, đảm bảo mối liên hệ nghịch giữa giáo viên và học sinh. Đổi mới kiểm tra đánh giá trong dạy học tích hợp theo định hướng năng lực nhằm phát huy tính tích cực, tự giác, chủ động, sáng tạo của học sinh là một yêu cầu cần thiết trong hoạt động dạy và học ở trường THPT trong giai đoạn mới. Trong bài báo này một số đề xuất về đổi mới kiểm tra, đánh giá trong dạy học tích hợp, vận dụng tổ chức thực hiện một chủ đề nhằm nâng cao chất lượng dạy và học Hóa học cũng được trình bày.

Từ khóa: kiểm tra, đánh giá, dạy học tích hợp, năng lực, học sinh phổ thông

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Luật Giáo dục sửa đổi 2005 [1], điều 28.2 quy định: “Phương pháp giáo dục phổ thông phải phát huy tính tích cực, tự giác, chủ động, sáng tạo của học sinh; tác động đến tình cảm, đem lại niềm vui, hứng thú học tập cho học sinh.”

Báo cáo chính trị của Đảng tại Đại hội XI [2, tr. 216] đã ghi rõ: "Đổi mới căn bản và toàn diện về giáo dục, đào tạo... Đổi mới chương trình, nội dung, phương pháp dạy và học, phương pháp thi, kiểm tra..., nâng cao chất lượng giáo dục toàn diện, đặc biệt coi trọng giáo dục lí tưởng..., đạo đức, lối sống, năng lực sáng tạo, kỹ năng thực hành, tác phong công nghiệp, ý thức trách nhiệm xã hội".

Những năm gần đây, việc thực hiện đổi mới phương pháp dạy học và đổi mới kiểm tra đánh giá theo định hướng năng lực là chủ trương của Bộ GD - ĐT đã trở thành một đòn bẩy mạnh mẽ làm thay đổi đáng kể chất lượng học tập của học sinh, giúp học sinh tích cực, chủ động hơn trong việc học tập và rèn luyện.

Dạy học tích hợp là phương thức hiệu quả nhằm phát triển năng lực cho học sinh. Theo tinh thần NQ 29, NQ 88 của Quốc hội khoá 13 [3, tr. 4], dạy học “tích hợp” đi kèm với “phân hoá” nằm trong lộ trình đổi mới chương trình sách giáo khoa bên cạnh việc đồng bộ phương pháp dạy học và kiểm tra, đánh giá. Dạy học tích hợp xuất phát từ yêu cầu của mục tiêu dạy học phát triển năng lực học sinh, đòi hỏi người học phải tăng cường rèn luyện kỹ năng vận dụng kiến thức vào giải quyết những vấn đề thực tiễn [4].

So với những năm trước đây, học sinh ngày càng chứng tỏ được bản lĩnh tự tổ chức và làm chủ quản lý các hoạt động học tập của mình, thể hiện qua khả năng tự học, làm việc độc lập và tư duy sáng tạo.

Kiểm tra, đánh giá theo định hướng năng lực chủ yếu là kiểm tra đánh giá năng lực vận dụng tổng hợp kiến thức đã học để giải quyết các vấn đề thực tế.

Tuy nhiên, việc thay đổi phương thức kiểm tra đánh giá trong dạy học vẫn chưa đồng bộ. Đo lường vẫn nặng nề việc tái hiện, tính toán, mang tính chất phiến diện. Thay đổi còn nghiêng về phần kỹ thuật của kiểm tra đánh giá. Đánh giá vẫn chỉ chú trọng điểm cuối của quá trình dạy - học, mục đích của kiểm tra đánh giá vẫn để phục vụ quản lý như xếp loại học sinh, xét lên lớp, cấp chứng chỉ... Trong khi đó, chức năng cung cấp thông tin phản hồi cho học sinh và giáo viên về quá trình dạy - học của kiểm tra, đánh giá vẫn chưa được chú trọng. Những vấn đề có ý nghĩa cơ bản suốt đời cho mỗi người như: hình thành nhân cách, rèn luyện năng lực tư duy, khả năng cảm thụ, kỹ năng lao động, kỹ năng sống, kỹ năng giao tiếp, đức tính trung thực, năng lực sáng tạo, trí tưởng tượng là những đức tính thời nào cũng cần nhưng đặc biệt thời nay còn cần hơn bao giờ hết. Rất nhiều học sinh nghĩ rằng tất cả những gì họ đang làm trong lớp học như viết bài luận hay làm các bài kiểm tra không có nhiều liên quan gì đến cuộc sống thực tế.

2. TẦM QUAN TRỌNG CỦA VIỆC ĐỔI MỚI KIỂM TRA ĐÁNH GIÁ HỌC SINH.

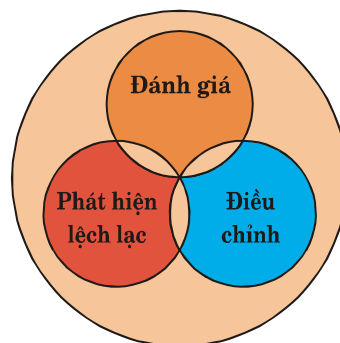
- Đánh giá học sinh là công cụ quan trọng chủ yếu để xây dựng năng lực nhận thức của người học để từ đó điều chỉnh quá trình dạy và học, là động lực để đổi mới phương pháp dạy học, góp phần cải thiện nâng cao chất lượng đào tạo con người theo mục tiêu giáo dục.

- Đánh giá kết quả học tập của học sinh là quá trình thu thập, xử lý kịp thời, có hệ thống thông tin về hiện trạng, nguyên nhân của chất lượng, hiệu quả giáo dục, căn cứ vào mục tiêu dạy học làm cơ sở cho những chủ trương biện pháp và hoạt động giáo dục tiếp theo. Đánh giá là một khâu quan trọng không thể thiếu được trong quá trình dạy học, đổi mới kiểm tra đánh giá đã góp phần khắc phục được tình trạng học thụ động theo kiểu chép lại bài giảng, học thuộc lòng kiến thức mà không biết vận dụng kiến thức; đồng thời để thay đổi cách thức học bài trên lớp và học bài ở nhà của học sinh, loại bỏ dần lối học tủ, học lệch.

- Ba chức năng của kiểm tra đánh giá: Xác nhận kết quả học tập của học sinh; phát hiện lệch lạc và điều chỉnh việc dạy học.

- Đổi mới kiểm tra đánh giá đề ra yêu cầu học sinh phải chủ động nắm bắt kiến thức một cách toàn diện, tạo điều kiện cho học sinh rèn luyện tính tự chủ trong suy nghĩ và giải quyết vấn đề hạn chế trong việc sử dụng tài liệu trong khi làm bài thi, bài kiểm tra. Những chuyển biến về tinh thần, thái độ và phương pháp học tập đã góp phần từng bước nâng cao chất lượng học tập của học sinh.

- Kiểm tra, đánh giá là những công cụ rất quan trọng để đánh giá năng lực nhận thức của học sinh. Kiểm tra, đánh giá hướng vào việc bám sát mục tiêu của từng bài, từng chương và mục tiêu của môn học ở từng lớp, từng cấp học.

- Thông qua kết quả đánh giá và thái độ, hành vi phản hồi từ học sinh để giáo viên và nhà trường điều chỉnh hoạt động dạy học; kết quả đánh giá giúp học sinh tự điều chỉnh việc học của mình nhằm đạt hiệu quả cao hơn.
- Đổi mới kiểm tra, đánh giá hiện nay đã có nhiều khác biệt so với trước như kiểm tra trắc nghiệm, kiểm tra kỹ năng thực hành vận dụng, mỗi đề kiểm tra bao gồm những câu hỏi nhằm vào nhiều mảng kiến thức, kỹ năng mà học sinh đã được học.
- Việc đổi mới kiểm tra đánh giá giúp người giáo viên nhận biết rõ trình độ học tập của học sinh để điều chỉnh phương pháp dạy học và cách thức kiểm tra đánh giá.
- Kiểm tra, đánh giá theo định hướng năng lực là một thành tố quan trọng của dạy học theo định hướng năng lực. Việc dạy học này quan tâm rèn luyện cho học sinh cách thức vận dụng tổng hợp kiến thức vào giải quyết các vấn đề trong thực tiễn cuộc sống xung quanh hơn là cung cấp cho các em một khối lượng có tính hàn lâm, kinh viện. Tuy nhiên, trong khi chú trọng việc dạy cho các em phương pháp tự học, tự nghiên cứu và vận dụng kiến thức vào thực tế, không có nghĩa là coi nhẹ các kiến thức cơ bản thiết thực. Không có kiến thức thì không thể nhận biết và giải quyết các vấn đề của cuộc sống. Tầm quan trọng của hệ thống kiến thức cần phải được quan tâm, nhưng cần xem kiến thức như là "nguyên liệu" để rèn luyện cho HS phương pháp tự học và giải quyết các vấn đề thực tế, không xem kiến thức là mục đích duy nhất của việc dạy học.

3. THỰC TRẠNG VỀ KIỂM TRA ĐÁNH GIÁ

Thông thường quy trình kiểm tra đánh giá của các nước được tiến hành như sau:

- 1) Xác định mục tiêu chương trình đào tạo;
- 2) Xây dựng chiến lược, kế hoạch và phương pháp dạy học;
- 3) Thiết kế việc kiểm tra đánh giá dựa vào các mục tiêu đã đề ra. Các mục tiêu đó thường bao gồm các mục tiêu về kiến thức, kỹ năng và thái độ.

- Để kiểm tra đánh giá đạt hiệu quả: Mỗi môn học phải xác định đúng mục tiêu của kiểm tra đánh giá và thi ở mỗi thời điểm, mỗi giai đoạn về kiến thức, kỹ năng, năng lực và thái độ của học sinh theo chuẩn đã xác định; phải đảm bảo yêu cầu về tính chính xác, trung thực, khách quan, công bằng và tính khả thi.

- Theo hướng phát triển các phương pháp tích cực để đào tạo những con người năng động, sớm thích nghi với đời sống xã hội thì việc kiểm tra, đánh giá không thể dừng lại ở yêu cầu tái hiện các kiến thức, lặp lại các kỹ năng đã học mà phải khuyến khích trí thông minh, óc sáng tạo trong việc giải quyết những tình huống thực tế.

Hiện nay, hầu hết sự đánh giá của giáo viên chỉ dựa vào điểm số của các bài kiểm tra. Nội dung của các bài kiểm tra lại theo một khuôn mẫu chung, lặp lại. Nội dung các bài tập ít sáng tạo, nên dễ tạo lối mòn trong suy nghĩ hoặc nhiều khi lại quá phức tạp so với trình độ của các em, làm cho môn học trở nên khó, ít hứng thú với học sinh [5].

4. MỘT SỐ BIỆN PHÁP ĐỔI MỚI PHƯƠNG THỨC KIỂM TRA ĐÁNH GIÁ THEO ĐỊNH HƯỚNG NĂNG LỰC

4.1. Nguyên tắc chung

Việc biên soạn những câu hỏi kiểm tra theo định hướng phát triển năng lực cũng phải tuân thủ quy trình chung biên soạn câu hỏi kiểm tra kiến thức của học sinh, bắt đầu từ việc xác định mục tiêu và chủ đề kiểm tra, xây dựng ma trận đề kiểm tra, biên soạn câu hỏi, làm đáp án và xây dựng thang điểm. Điều cần chú ý trong ma trận là loại câu hỏi này thuộc vào mức độ hiểu và vận dụng, đặt ra những yêu cầu cao hơn đối với câu hỏi ở mức độ biết, từ đó làm cho cơ cấu về mức độ của ma trận đề thi nghiêng về mức độ cao (hiểu, vận dụng bậc thấp, vận dụng bậc cao).

Kĩ thuật biên soạn câu hỏi "mở" đòi hỏi phải dùng các dạng câu hỏi thích hợp thể hiện đúng phạm vi và mức độ cần hỏi và phù hợp với bản chất của thực tiễn xét từ góc độ bộ môn. Sở dĩ như vậy, vì các vấn đề thực tiễn thường liên quan đến kiến thức của nhiều môn học khác nhau trong nhà trường, có thể giải quyết từ nhiều góc độ khác nhau; việc đặt câu hỏi cần giới hạn lại trong phạm vi liên quan đến kiến thức của mỗi môn học.

Thông thường các vấn đề thực tiễn luôn vận động và phát triển (nói cách cụ thể là luôn thay đổi). Theo dõi thường xuyên để cập nhật các thông tin cần thiết là cách thức tốt nhất để hiểu đúng bản chất vận động của sự vật, hiện tượng. Từ đó, đưa ra các câu hỏi có mức độ và phạm vi nội dung phù hợp với tình hình hiện tại, tránh trường hợp nêu câu hỏi sớm hơn hoặc chậm hơn so với sự kiện.

4.2. Các ý kiến đề xuất

Qua thực tế dạy học, trực tiếp thực hiện việc đổi mới kiểm tra, đánh giá để từ đó thúc đẩy phương pháp dạy học, chúng tôi có một số ý kiến đề xuất:

- Cần sử dụng phối hợp các hình thức, phương pháp kiểm tra đánh giá khác nhau, kết hợp giữa trắc nghiệm khách quan và tự luận. Các câu hỏi và bài tập cần có bối cảnh thực tiễn, nội dung tích hợp gắn với bối cảnh.
- Hệ thống câu hỏi kiểm tra đánh giá cũng cần thể hiện sự phân hoá, đảm bảo 70% câu hỏi bài tập đo được mức độ đạt trình độ chuẩn, 30% còn lại phản ánh mức độ nâng cao dành cho học sinh có năng lực trí tuệ và thực hành cao.
- Đánh giá năng lực học sinh thông qua các bảng kiểm quan sát các hoạt động học tập của học sinh.
- Tăng cường các phương thức đánh giá trong giờ, ngoài giờ, chính thức và không chính thức. Đặc biệt cần chú trọng đánh giá năng lực giải quyết vấn đề, kỹ năng thực hành, thái độ hành vi của các em thông qua các sản phẩm học tập.

Hiện nay ở các trường THPT, việc học sinh đăng ký thuyết trình về bài học mới kết hợp với sử dụng công nghệ thông tin ngày càng nhiều. Các em sưu tầm tư liệu, tìm kiếm hình ảnh để phục vụ cho bài học. Ở trên lớp học sinh tích cực, năng động, mạnh dạn phát biểu, biết bày tỏ suy nghĩ, cảm thụ của bản thân. Mật độ thảo luận nhóm, vẽ sơ đồ

tư duy sau mỗi bài học, đến nhà nhau để học nhóm chuẩn bị cho bài mới hay để ôn tập cuối kỳ đã được học sinh thực hiện nhiều hơn. Điều đó đã trở thành không khí học tập sôi nổi, giúp học sinh nâng cao chất lượng học tập và nghiên cứu.

- Khi kiểm tra đánh giá cần đảm bảo đúng, đủ các tiêu chí như đánh giá được toàn diện kiến thức, kỹ năng, năng lực, thái độ, hành vi của học sinh, đảm bảo độ tin cậy khả thi, đảm bảo yêu cầu phân hoá, đảm bảo giá trị, hiệu quả cao.

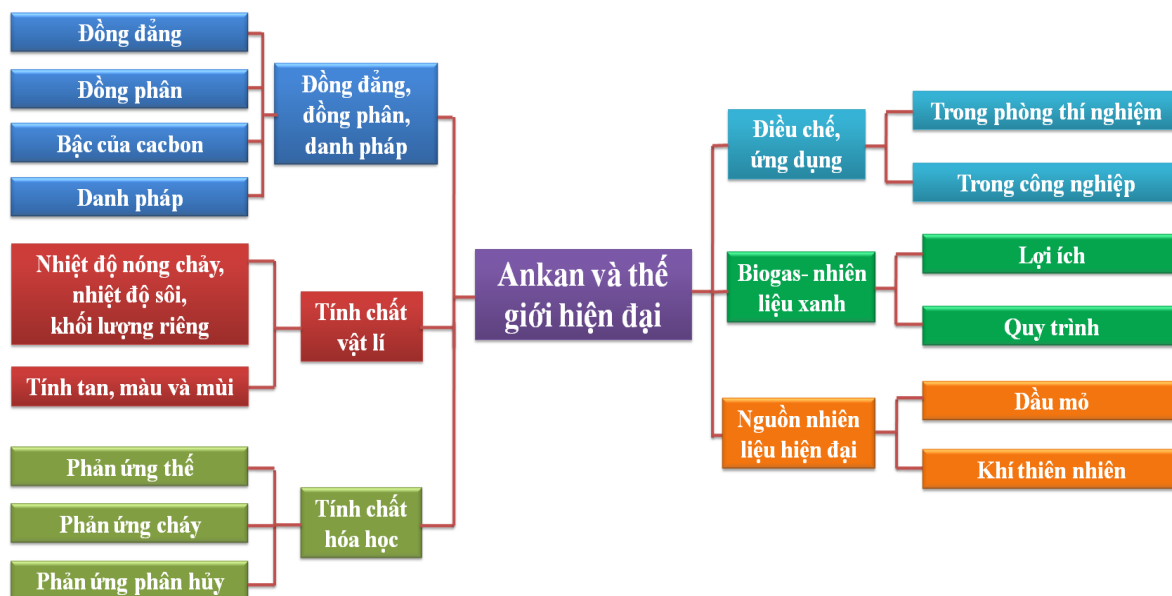
Việc đổi mới phương pháp dạy học và kiểm tra đánh giá đã hỗ trợ thêm cho người dạy các trang thiết bị dạy học hiện đại, cũng như việc ra đề kiểm tra một cách khoa học, giúp tiết học trở nên sinh động.

- Tổ chức các chuyên đề, tổ chức nhóm học sinh dưới hình thức câu lạc bộ giúp các em giao lưu, trao đổi, trải nghiệm sáng tạo để từ đó các em học tập tiến bộ.

4.3. Ví dụ minh họa:

CHỦ ĐỀ TÍCH HỢP: ANKAN VÀ THỂ GIỚI HIỆN ĐẠI

1. Nội dung của chủ đề

2. Triển khai và tổ chức thực hiện chủ đề

- Chia lớp thành 4 nhóm với các hoạt động đóng vai đã phân công chuẩn bị ở nhà:

+ Nhóm 1: Bản tin chương trình *Bạn với nhà nông* “Nhiên liệu biogas – Nguồn năng lượng tái sinh” – 1 phóng sự ngắn về lợi ích của biogas.

+ Nhóm 2: Hội thảo khoa học và công nghệ “Tìm hiểu về quy trình xây dựng và sử dụng biogas đúng kỹ thuật” – 1 clip về quy trình xây dựng biogas.

+ Nhóm 3: Trung tâm nghiên cứu năng lượng Việt Nam "Dầu mỏ - Nguồn năng lượng tối ưu của loài người" – bài báo cáo về dầu mỏ.

+ Nhóm 4: Chuyên gia tập đoàn dầu khí Việt Nam báo cáo “Tình hình khai thác và sử dụng khí thiên nhiên ở nước ta”.

3. Thông qua các hoạt động của các nhóm, hoàn thành các Phiếu học tập

PHIẾU HỌC TẬP SỐ 1

- *Biogas là gì?*
- *Biogas được sinh ra như thế nào?*
- *Công nghệ biogas có những lợi ích gì?*
- *Ở địa phương em, môi trường có bị ảnh hưởng nhiều bởi việc chăn nuôi gia súc, gia cầm không? Em có đề xuất gì nhằm cải thiện và bảo vệ môi trường ở địa phương em? Hiện nay, địa phương em đang dùng biện pháp nào để xử lý chất thải chăn nuôi?*

PHIẾU HỌC TẬP SỐ 2

- *Hệ thống lắp đặt hầm biogas.*
- *Hệ thống vận hành khí biogas.*
- *Nhà trường, hộ gia đình lấy nguồn chất thải nào để sản xuất biogas? Quy trình xử lý chất thải như thế nào?*
- *Trình bày quá trình hình thành khí biogas từ chất thải động vật, thực vật?*

PHIẾU HỌC TẬP SỐ 3

- *Khái niệm dầu mỏ*
- *Tìm hiểu cách khai thác dầu mỏ*
- *Vai trò của dầu mỏ đối với nền kinh tế nước ta*
- *Sự phân bố dầu mỏ ở các nước trên thế giới và ở Việt Nam*
- *Ảnh hưởng của dầu mỏ đến môi trường như thế nào? Đề xuất các biện pháp khắc phục.*

PHIẾU HỌC TẬP SỐ 4

- *Sự hình thành khí thiên nhiên*
- *Cách khai thác khí thiên nhiên*
- *Tình hình khai thác khí thiên nhiên ở các nước trên thế giới và ở Việt Nam*
- *Ứng dụng của khí thiên nhiên*
- *Cách sử dụng nhiên liệu khí tiết kiệm, hiệu quả*

4. Gợi ý nội dung kiểm tra đánh giá

Định hướng kiểm tra – đánh giá

Câu 1: Vì sao các tàu chở dầu khí bị tai nạn thường gây ra thảm họa cho một vùng biển rất rộng?

Câu 2: Khí metan gây nguy hiểm như thế nào khi làm trong hầm mỏ?

Câu 3: Hãy kể tên các nguồn nhiên liệu sinh học khác ngoài biogas.

Câu 4: Tại sao không dùng nước để dập tắt các đám cháy xăng, dầu mà phải dùng cát hoặc bình chứa cacbonic?

Câu 5: Đốt cháy hoàn toàn một thể tích khí thiên nhiên (đktc) gồm: metan, etan, propan bằng oxi không khí (trong không khí, oxi chiếm 20% thể tích), thu được 7,84 lít khí CO₂ (đktc) và 9,9 gam nước. Thể tích không khí (đktc) nhỏ nhất cần dùng để đốt cháy hoàn toàn lượng khí thiên nhiên trên là bao nhiêu?

Câu 6: Khí metan gây nguy hiểm như thế nào cho con người khi làm việc trong hầm mỏ?

Câu 7: Dự án “Biến chất thải nông nghiệp thành nguồn năng lượng sạch thông qua sử dụng công nghệ khí sinh học” (gọi tắt là dự án Biogas) của Việt Nam đã 3 lần vinh dự được nhận các Giải thưởng quốc tế uy tín nhờ tính hiệu quả và quy mô lợi ích mà nó mang lại. Tác dụng của việc sử dụng nhiên liệu biogas là gì?

Câu 8: Hiện nay, các nguồn năng lượng, nhiên liệu hóa thạch như dầu mỏ, than đá, khí thiên nhiên... đang ngày càng cạn kiệt do bị khai thác quá mức. Để thay thế một phần nhiên liệu hóa thạch trong sinh hoạt của người dân ở nông thôn, người ta đã có giải pháp sản xuất nhiên liệu khí bằng cách nào dưới đây?

- A. Lên men các chất thải nông nghiệp trong hầm biogas.
- B. Thu khí metan từ bùn ao.
- C. Lên men ngũ cốc.
- D. Cho hơi nước đi qua than nóng đỏ.

4. KẾT LUẬN

Việc đổi mới kiểm tra đánh giá học sinh theo định hướng phát triển năng lực giúp nâng cao khả năng vận dụng kiến thức vào cuộc sống cho học sinh.

Việc thực hiện đổi mới mục tiêu, nội dung, chương trình, phương pháp dạy học sẽ có hiệu quả cao nếu tiến hành song song với thay đổi phương thức kiểm tra đánh giá theo định hướng phát triển năng lực.

Thay đổi phương thức kiểm tra đánh giá thật sự hiệu quả phải được thực hiện theo đúng quy trình, chặt chẽ, có hệ thống và đảm bảo được những yêu cầu sư phạm cần thiết. Mặt khác, phương thức kiểm tra đánh giá cần bám sát nội dung chương trình, mục tiêu và đặc thù tri thức của môn học. Cách thức kiểm tra đánh giá phải đánh giá học sinh một cách khách quan và toàn diện về kiến thức, kỹ năng, thái độ, khả năng vận dụng kiến thức vào giải quyết các vấn đề thực tiễn do cuộc sống đặt ra.

Giáo viên cần phải nhận thức rằng phương thức kiểm tra đánh giá cần được thiết kế linh hoạt, sử dụng trong tất cả các khâu của quá trình dạy học.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Luật Giáo dục (2005). *Quốc Hội nước cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam*.
- [2] Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI (2011). *Báo cáo chính trị của Ban CHTU Đảng khóa XI tại đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI của Đảng*. NXB Chính trị quốc gia. Sự thật. HN.
- [3] Quốc Hội khóa 13 (2013). *Nghị quyết hội nghị trung ương 8 khóa XI về đổi mới căn bản, toàn diện Giáo dục và Đào tạo*, Số 29/NQ-TW, Hà Nội.
- [4] Đỗ Hương Trà (2015). Nghiên cứu dạy học tích hợp liên môn: những yêu cầu đặt ra trong việc xây dựng, lựa chọn nội dung và tổ chức dạy học, *Tạp chí Khoa học ĐHQGHN: Nghiên cứu Giáo dục*, Tập 31, Số 1 (2015) 44-51.
- [5] Nguyễn Cương (2007). *Phương pháp dạy học hoá học ở trường phổ thông và đại học. Một số vấn đề cơ bản*, NXB Giáo dục.

Title: ASSESSMENT IN INTEGRATED TEACHING ORIENTED CAPACITY IN HIGH SCHOOLS

Abstract: Assessment is an indispensable stage in the teaching process, to ensure the inverse relationship between teachers and students. Innovation assessment consistent with the goal to promote positive subjects, self-discipline, initiative and creativity of the students is a necessary requirement in the teaching and learning activities in high school chemistry communication. This paper introduces some proposals for innovation assessment of integrated teaching, applying for organizing a theme to improve the quality of teaching and learning chemistry.

Keywords: assessment, integrated teaching, capacity, high schools, students

ThS. ĐẶNG THỊ THUẬN AN
Khoa Hóa học, trường Đại học Sư phạm – Đại học Huế

PGS. TS. TRẦN TRUNG NINH
Khoa Hóa học, trường Đại học Sư phạm Hà Nội

(Ngày nhận bài: 31/5/2016; Hoàn thành phản biện: 15/6/2016; Ngày nhận đăng: 30/6/2016)